Pilipayi
Pilipayilo Mande Tabango

Ngu naluno, Pol ngu Rom endemo, nguno ya biyomimo ootoolo, ngunonggo nga so uyingga nga nakangowolo. Nga so uyingga nga ngu, Pilipayi oni simoo bale nowoondoyemo hamoo teyingo, ngulo soweyootoni oolouwolo.

So uyi ngalo mande gumgum ngandilo:

Kambayeloyingo mande. 1:1-2.

Pilipayi simoo bale nowoondoyemo hamoo teyingo, ngundo ene nowoondoye goboolo gulanangge oolengo yewonggori. 1:3-11.

Ene oo telo nguno bibiteweloyi, ngulo mande ewolo. 1:12-26.

Nowoondoyemo hamoo teyingo oni simoo bale ngulo damoniye gome metemingga ngulo ewonggori. 1:27–2:18.

Polndo, ngu Timooti Epaporodayitus elaga, ko yunowelo ewolo. 2:19-30.

Noole Kristuslo mandeni, ngulo ooleni, nguno ebe dagadaga teweloyi, ko ngulo mandeni gome nenengo oolengo, ngulo ooleni, ngulo ewolo. 3:1–4:9.

Polndo ngu simoo baledo bobeye gooboolo simoo bale gidalega hoolooweyelooteng-goku, ngulo esetelo, ngulo ewolo. 4:10-20.

Okeyi eyingo ngulo mandeni. 4:21-23.

1 Pol Timooti elaga, ngu Kristus Yesuslo ko oni. No Polndo nga so uyingga nga nakan-gooteno. Noolendo Timootidodo ye Pilipayi oni

yunootelo. Nga so uyingga nga ngu, ye Anutlo
simoo bale ko, Kristus Yesuslo, nguno Pilipayi,
endemo oolootenggoku, ngu ye bidodo. Ye
yambo yalo sobosobo oni, ye ko oni Kristen oni
hoolooweyelolo ko tetenggoku, ngulo ye bidodo
nguya nakangooteno.
2 Nondo Anutno ngandilo yemboongeteno.
Anut noolengo awanayi, nguya noolengo,
Ulungga Oo Bidodo Sembuli Sembunayi,
Yesus Kristus, ngundo ngu ene mete ye
sumange yunolo, yengo nowoondoye ngu yeni
imakeyingo, ayibidodo yunootoni oluwanggolo
yemboongewolo.

Polndo Anutno Esetewolo

3 No yengo ingootenoku naluno ngu, no ne-
nengo Anutno esetelo oolooteno.
4 No yengo Anutno yemboongetenoku naluno
ngu, no suwoo suwoo oni oni sanganimonggo
telolooteno.
5 No nenengo Anutno esetetoowe,
ndawugalo ngulo, yendo oo oowooyingga
hoolowenelowonggoku, ye Yesus Kristuslo
mande keda mesalango, kongga wesiyolo
etenggoku ngu, ye ngu nododo ko goboolo teteto.
Yo, ye koletelo, Yesusno nowoondoyemo hamoo
teyingo, ngu naluno, ngu oodooye, yade ombulo,
ataga nga nalungga, ngano nguya, ko ngu teteto.
6 Nondo ngu kuli ngandilo hamoo ingowono.
Anutndo yeno hamoo kongga ngu damoni yelo
tewokungga, ngundo ye yoyeni, oni gome
tunootetenggo. Ene nga kongga, nga yeno
yanggango telo, yade yade oololo, Yesus Kristus
ko ombuweloyi nalunimo, ngu wenga kinitewa.

7 Yo, ngu mete nondo ngu yengo bidodo
ngandilo ingondudu ulungga telo, ndawugalo
ngulo, no yengo gome ingooteno. Ngu ngandilo:
No ya biyomimo oluwonokuno ngu, ko no
mande wilikoweloyi, musiyomo oluwonokuno
ngu, ngu naluno no mete enendo noya, mande
sanggaweloyi etoyi, nondo gumgum elo, Yesuslo
mande keda mesalango nguya, eneno wesiyolo
ewonoku ngu, yendo nguya hooloowenelolo
Anutno yemboongetoyi, ene no yanggango
nunoni, elo hooloowenelowolo. Ye bidodo
nododo, ko goboolo tewonggoku, Anutndo
sumangenimonggo, no sunggi yenunootoni ko
teteno.
8 No Anut doongeyimo hamoo oolengo yeno
eteno. Yesus Kristusno nowoondoyi teyingongga,
ngundo yokutunelootoni, no ye bidodo yeyow-
elo nowoondone hahangelo oluwono. No ye
bidodobolo gome ingooteno, Kristus Yesusndo,
yengo ingooteku ngundilo.

9 Nondo ngu suwoo suwoo Anutno yeya
ngandilo yemboongewono. Yengo Anut, ko oni
simoo bale gidalega nowoondoyi yunoweloyiga,
ngu komo oololo ulungga tewa. Nguno ngu, Anut-
ndo enengo damoni gomemu ngu yeno tunoo
oolengo, yeni tunootewa. Nondo Anutno yem-
boongetoowe, ngu ene, yengo ingonduduye ngu
tetoni, oo nenengo wilikoweloyi damoningga ngu
yeni yade yade oololo, ulungga tewa.
10 Nguno ngu, ye oo damoni ngu bidodo wil-
ikolo, ingolo gome ewanggo. Ngundilo telo, ye
oni gome nenengo oolengo oodoyi, ngulo ngu
oni gidalegado yeno oo biyomi gula ngu ma

kenowanggo. Nondo Anutno yemboongetoowe,
ngu yengo damoniye metemingga, ngu ataga,
ko kootusina, ngu yeni oololo, Kristus ko om-
buweloyi nalunggano nguno ngu kinitemukowa.
11 Ngundilo tetoyi, Anut ko Yesus Kristuslo
damoni gome nenengongga ngu yeno yeni
tunooteteku, ngundo yengo damoniye gomengga,
ngundo Anutlo damoni gome oolengo teteku,
ngu yeno oo gaboyi ngundilo tewa. Ngundilo
tetoni ngu, asa, oni gidalega, yengo damoniye
gomengga ngu kenolo, ngulo ngu, ene Anut
oowooyi bingami elo, okoololuwanggo.

Pol, Ngu Ya Biyomimo Ootoolo, Ngunonggo Mande Gome Kedaga, Nga Yanggango Inowolo

12 Ye Kristen oni dobooguline, ye ingoyi! Nondo
ngu ye gome oolengo, watayi teyilo ingooteno.
No gowenemo oo biyomi tunooteteku, ngundo
Yesuslo mande kedaga, ngulo ooleni ngu gosiy-
owo, bine? Kini, ngu oo ngu yeni simoo bale
oowooyingga, ngundo Yesusno nowoondoyemo
hamoo teyingongga ngu yeni ulungga tete.
13 Oo biyomingga nono tunootewokungga,
ngulo ngu, me oni bidodo mela sobosobo oni
koleteyingo, ngulo ya sobowootenggoku ngu, ene
nolo ingootoyi, ko, oni sungo gidalega nguya,
eneyo ingootenggo. No ngu Kristus oowooyim-
bolo ya biyomimo oolooteno.
14 Dobooguline, namoko ngu bidodo, ngundo
Oo Bidodo Sembuli Sembunayi, ngulo nowoon-
doyemo hamoo tetenggoku, ene ingootenggo.
No ya biyomimo oolootenokungga, ndawugalo
ngulo, no Yesus Kristusno, nowoondone hamoo

teteno. Ngulo enengo nowoondoye nguno ngu yanggango yootenggo. Ene sosoleyingo ngu yokolo, ene yanggango dikalo, ene Anutlo mande, ngu yootunolo etenggo.

15 Hamoo, oni gidalegado, ngu Anutlo mande wesiyootenggoku, nguno ene nowoondoye boguboguwoolo, ngunonggo ene no oowoone yombulinelowelo telo, nolo kone wongooyi uwelo. Ene oni gidalegado ngu, ene nowoondoye ingonduduye gome metemimonggo, Anutlo mande elo, Kristuslo oowooyi bingami okoowelo tetenggo.

16 Oni gumingga ngando ene nolo gome ingolo, ene watayi: No ngano ya biyomimo oolootenoku nga, ngundilo telo ngulo ngu, no simoo bale tunoo oolengo etuyelowelo, nga Yesuslo mandega nga, ngu hamoo nangge.

17 Ene oni nondo kuli yeya ewonoku, ngu enengo oowooyi bingamiye nangge, yeyi tunooteweloyimbolo ko telo, ngunonggo ene Kristuslo mandeni ngu elo, ko tetenggo. Enengo nowoondoyemo ingoyingo gome metemi gula kini. Kini, ngundilo oni, ngundo no ya biyomimo oluwonokuno, ngu oni, ngundo nono kowuli oowooyingga, sanganimo yelo, soweyolo, nunootenggo.

18 Ngundilo oo ngu biyomi. Ene Anutlo mandeni keda gome, ngu nowoondoyemo, ingoyingoyemo, gome kini, ngulo tetenggo, ngundi, nowoondoye ingonduduye gome metemimonggo, ko tetoyi ngu, nguno ngu, nondo oo ngu ulungga ma ingooteno. Kini, nondo tewelo ingootoowe, Kristuslo mandeni wesiyolo

eweloyi, ngundilo ingooteno. Ngu metemi nangge. Nguno ngu, no oni oni teloluwano.

No Keda Ootoolo Ngu, Asa, No Kristusdodo Goboolo Oolootelo

19 Yo, no suwoo suwoo ngundilo oni oni teloluwanoku, ndatelo ngulo, no kuli ingooteno. Yendo suwoo suwoo no hooloowenelolo yemboongetoyi, ko Yesus Kristuslo Yukani, ngundo ngu, no hooloowenelolo yanggango nunoote. Ngulo, no kuli ingooteno. Nondo wilikoweloyi musiyomo oluwanokuno ngu, Anutndo no yanggango nunowaku, ngulo nondo enengo mandeni gomengga, elo wesiyoweloyiga, ngulo ma sosolewano.

20 Ngulo no nowoondone gowene, ngu bidodo yanggango yeteku, ngu enengo konimo soleweloyi, ma teteno. Nguno no oyumo bodaga ma yowano. Kini, nguno no Yesuslo mandeni keda mesalangongga, ngu yanggango yootunolo ewano. Mande damoni suwoo suwoo tewonoku, ngundilo nangge, ataga nguya, ngu nangge tewelo ingooteno. Ngu ngandilo: No keda ootoolo bine, ngundi, enendo nudoyi kumootoowe ngu, gowenembo ngano, ngu Kristuslo oowooyi bingami, ngu hamoo oolengo endesina tunoo oluwa.

21 Yo, nolo ingoyingonemo, ngundilo ingooteno. Ene no keda oluwanoku ngu, nondo Kristuslo koni teloluwano. Ene no nudoyi, kumoolo ngu, asa, ngu mete, ngulo no Kristusdodo goboolo oluwalo.

22 Ngu hamoo, nondo kumoolo ngu Kristusdodo ootoolo ngu, ngu gome oolengo. Ene

no melako ngano keda oluwanokuno ngu, ngu
nondo Anutlo koni tetenokungga ngu, ngu gome
enggewa. Nguno ngu, no keda oluwano, ngundi
kumooweloyi, bine? No watayi kini.
23 Ngulo ngu, no ingondudu elaya ooloote. Ene
no hamoo oolengo Kristusno oololo, nguya gob-
oolo oluweloyi, ngulo gome ingooteno.
24 Ene no melako ngano ootoolo ngu, nguno
ngu, no mete ye hoolooweyelowanoku, ariya, ngu
gome oolengo.
25 Ngulo ngu, oo ngu, no kuli hamoo oolengo
gome ingooteno. Nondo yeya melako, ngano
oluwanokuno, nguno ye hoolooweyelootoowe,
yengo nowoondoyemo hamoongga ngu mete
yanggango tewanggo. Ngundilo nangge, yengo
nowoondoyi teyingomu, ngu yanggango tewang-
goku, nguno ngu, ye oni oni tewanggo.
26 Ngulo no yeno oololo, ko tunootetoowe
ngu, ye oni oni ulungga oolengo telo, Kristus
Yesus, oowooyi bingami ulungga oolengo elo
okoowanggo.

Pilipayi Oni Ngu, Ene Poldodo Anutlo Ko Gob-oolo Tewonggori

27-28 No oololo, ye yeyowano bine, ngundi
kini, bine? Ngundi no yowoko ootoolo, yengo
mande damoniye, ngu nangge, ingowano bine?
Ngu oo ngu, no watayi kini. Ene oo ulungga
ngandilo: yengo endeyoyingo nguno ngu, ye
komo gome endeyoya, ngunonggo, ye oni simoo
bale gidalega etuyelolo, ye Kristuslo mandeni
keda mesalangongga, ngu keyoyi. Ye oo ngundilo

tetoyi ngu, asa, nguno ngu, no ngandilo ingowano. Ye bidodo Kristuslo Mandeni Keda Mesalango wesiyoweloyi, ko goboolo tetenggolo ewolo. Ye komo nowoondoye gulanangge goboolo yetoyi, oni gidalega, ngundo Anutlo mandeni yombuliyowelo tetoyi ngu, asa, ngulo, ye bidodo yanggango dikayi. Ye yanggango dikalo, ebe hooloowe hooloowe teya, Yesuslo mande keda mesalango ngu wesiyoya eya, ngulo ma sosolewelo elo ingooteno. Ene ye ma sosoletoyi ngu, yengo me oni ngu, ene ngandilo etuyelowanggo. Anutndo enengo oni simoo bale kawararayelolo soboyelootoni, ngulo ene gome metemi oolootenggo. Ene noole, ngu Anutndo ogingoyingo ulungga yunowa.

29 Anutndo ngu ye mande damoni gome metemi ngu ye yunootoni, ngundo ye yoyeni, Kristuslo koni, ngu tewanggo. Ene ngu Kristusno nowoondoyemo hamoo teweloyi damoningga, ngulo nangge kini, ye nguya ngulo ogingoyingo koolowooweloyi damoningga, ngu ene oowooyimo nguya yowanggo.

30 Kuli no Pilipayino oluwonokuno, ngu nolo me onindo no nulewelo tetoyi, ye kenowonggoku ngu, ko ataga Rom endemo, ngano nguya ye ingootoyi, no Kristus oowooyimo, no ogingoyingo ulungga, ko kowuli ulungga koolowoolo oolooteno. Ngundilo nangge, ye nguya enengo oowooyimbolo ye ogingoyingo koolowootenggo.

2

Noole Komo Imakeya Ayibinonggo Ootooya,

Ngunonggo Ngu Doboogulinaye Nowoondoyi Yewato

1 Ariya, no yeno mande gula nguya yeno
wesiyolo etoowe, nowoondoyemo hamoo teyin-
gongga, ngu sanganimo yanggango dikayi. Ngu
ngandilo. Yengo nowoondoye, ngu Kristusno
yanggango yootenggo, bine? Ye bine Kris-
tusno nowoondoyiningga, ngulo ye nowoondoye
imakelo oolootenggo, bine? Ye bine Yukalo
kedaga ngu nowoondoyemo oodoni, ngulo ye
Kristusdodo goboolo ko tetenggo, bine? Ye
bine yengo nowoondoye, ngu onilo nowoondoyi
telo, nowoondoye oni yunootenggo bine? Ye oo
ngundilo tetoyi ngu, asa, no yengo oni oni teteno.
2 Ene ye komo nolo oni oni tetoyiga ulungga
tunooteni, ngu ngandilo. Ye komo ingonduduye
goboolo teya, nowoondoyi teweloyi damoningga,
ngu dobooguliyeboya nangge, nowoondoyi
teweloyi, ngu oni bidodo yunoya, nowoondoye
goboolo oni gidalega yunoyi.
3 Ye ngu yengombolo nangge ma ingolo,
ngunonggo yengo oowooye bingami nangge
okoowelo. Kini, ye komo oni gidalegado damoni
gome ngundo yengo damoningga ngu dagate.
4 Yendo ngu yengo oo ngu nangge, ma
sobowoolo koyi tewelo kini. Ye komo oni
sungombolo oo nguya, gome sobowooya, ene
oo sitowilo wenonootoyiga ngu, asa, ye komo
ngu hoolooweloyi.

Kristusndo Ngu Enengombo Imakeyingo Oodoni, Ngulo Anutndo Bingami Elo Okoowolo

5 Ye ngu komo Kristus Yesusndo ingonduduga
teyingo, ngundilo ingondudu teyi. Ene in-
gondudu ngandilo tewolo.
6 Yesus, ngu Anut oolengo. Enengo yanggan-
goni ngu Anutlo yanggangoni ngundilo. Ene
hamoo oolengo, ene Anut eweyi ngundilo, ene in-
goyingomu ngu, ene Anut eweyi ngu newendemo
oluwelo ingowolo.
7 Enesu nangge ingondudunimo mande gosiy-
olo, ngulo ene oo bidodo sobowooweloyi da-
moningga Anutndo telo Sambono oolooteku, ngu
yokolo, ene melako ngano ombulo, oni kila-
longo ko oni ngundilo tunootelo, oni simoo bale
hoolooweyeloweloyimbolo ombuwolo.
8 Onindo kenoyingomu, ngu oni oolengo
ngundilo tewolo. Ene ngu oni, nowoondoyemo
owoolongo ootoolo, ngunonggo ngu ene Anutlo
manggowo, ngulo mandeni, ngu nangge, suwoo
suwoo ngu keyolo, ko tewolo. Yo, ene oo ngundilo
telo, ngulo ene meyelo, de mombimo oyumo
koolowoolo mete kumoowolo.
9 Ngu damoni tewoku, ngunonggo Anutndo
Yesus oowooyi ngu okoolo awuno oolengo
yewolo. Nguno ngu, Anutndo oowooyi gula
inowoku, ngu oni oowooyi bidodo dagalo,
oowooyi ulungga oolengo inowolo.
10 Yo, Anutndo ngu Yesus yeni sobosobo ko-
leteyingo yewoku, ngulo ene Sambo endemo
oni, melako oni, oni kuli kumooyingo, enengo
musiyomo oolootenggoku, ngu nguya sobowoote.
Ngu oo bidodo, Yesus oowooyi bingami elo, ene
keyi damonimo bodo oondookelo suwoo suwoo
oowooyi okoololuwanggo.

11 Yo, Anutndo Yesus oowooyi yeni ulungga
tunootetoni, ngulo suwoo suwoo, oni simoo bale
bidodomo, oowooyi okoolo ngu, ene oowooyi da-
moni yootunolo ewanggo. Yesus Kristus, ngundo
Oo Bidodo Sembuli Sembunayi, elo ewanggo. Ene
Yesus oowooyi elo okoolo ngu, ene eweyi Anut
oowooyi nguya okoowanggo.

Noole Ngu Solu Himi Ngundilo, Oni Kewooloyemo Oluwato

12 Ariya, ye Kristen dobooguline oolengo, Anut-
ndo ye kuli ko yoyowoku ngu, ngundilo ngulo,
no kuli yeno oluwonokuno, ngu nalu nguno,
ye suwoo suwoo, Yesus Kristus manggowo key-
owonggoku, ngundilo nangge, no ataga, yowoko
oolootenoku, ngano nguya, ye komo, ngu damon-
ingga ngu suwoo suwoo ngundiya teyaliyi. Ngulo
ngu, ye komo ingootenggo. Yengombo nangge
yanggango ma telo, ye mete Anutlo, ko ngu telo,
enengo damoni keyoweloyi, ngu ereremo kini.
Ene Anutndo yeno yanggango yunooteku ngu,
asa, ye mete enengo koni gome telo, yade yade
oololo, Yesus yeno ko ombuweloyi naluno, ngu
temukowa.
13 Noole ingooteto. Anutndo ye kewooloyemo
nguya ko teteku ngu, enengombo ye yang-
gango yunolo, enengo mandeni keyoyi, elo yoku-
tuyelowolo. Yokutuyelootoni, ye nguno ngu, Anut
enengombo ingooteku, ngundilo ko tetenggo.

14 Oo bidodo yendo tetenggoku ngu, ye komo
yengo ebe, sanggiliyega, longge sambi damon-
ingga, ngu bidodo yokoya, ye ko nangge teyi.

15-16 Ye ngu komo ngundiya teya ngu, ngulo
ngu, ye mete gome nenengo ootoolo, yeno biy-
omi gula ma oodoni, nguno ngu, ye Anutlo
simoongo telo oluwanggo. Nguno ngu, yeno
oo biyomi gula nguya kini. Ene oni ye ke-
wooloyemo, ngunonggo mande damoni biyomi
telo, endeyootenggo. Ene yengo endeyoyingo
damoniye ngu nenengo nangge keyootenggo. Ye
ngu Yesuslo Mande Keda Mesalango ngu yolo,
gome dowootoyi, ndindi tetoningga ngu, ye mela
ngalo oni simoo bale, ngu kewooloyemo ngano
oolootenggoku ngu, ye solu himi oolengo suwoo
ooleliko oolooteku, ngu ngundilo. Ngulo ngu,
Yesus Kristus ko ombuweloyi, naluno ngu, no
yengo oni oni tewano. No nguno ingowanoku: No
kingo ko telo, yanggangone kingo ma yombuliy-
owono. Kini, ye Kristuslo mande damoni gome,
nguno endeyootoyi, ngu engge gome tunootetelo
ingowano.

17 Ene ataga, nondo oo ingootenoku ye nguya
ingoyi. Yengo nowoondoyemo hamoo teyin-
gongga ngu, yengo woolo Anutno yetenggoku
ngundilo. Anutndo enengo woolo yeyingo oni,
ngulo woolo yeweloyi tetoyi, ngulo ene oni oni
telo, ngundilo nangge, ene yengo nowoondoyemo
hamoo teyingo nguya, kenolo, oni oni tewolo.
Kuli, Anutlo woolo yeyingo oni, ngundo woolo
yeweloyi elaya ngu Anutno yewonggori. Gula
ngu woolo yeweloyi, ko gula ngu Wayinmbo
woolo yeweloyi. Yengo nowoondoyemo hamoo
teyingo ngu woolo yeweloyi ngundilo. Rom me
oni, ngundo no nuleyi kumootoowe ngu, asa, no
dalone ngundo Anutno Wayin woolo yeweloyi,

ngundilo tewa. Ngundilo tetoni ngulo, no mete
oni oni tewano. Ngungga ngu ngandilo: no ngu
yeya Anutno woolo, ngundilo inolo, ngulo noole
oni oni teteto.
18 Ngulo ngu, ye ngu nododo goboolo oni oni
tewato.

Timootilo Mandeni

19 Ene, Oo Bidodo Sembuli, Yesus ngundo etoni
ngu, asa, nalu bodaga nangge yokolo, no Tim-
ooti suleyootoowe, yeno oololo, nalu bodaga
yeno oodego, ko ngano ombuwa. Ene ko om-
bulo, ngundo yengo mandeye, ngu nono etoni
ingowano. Nguno ngu, nolo nowoondone ngu
yengo oni oni ulungga oolengo tewano.
20 Nolo oni gula, Timooti ngundilo kini, ene
ngu noya nowoondonali gulanangge. Enengo
newende ngu, ye hoolooweyelowelo gome
oolengo ingondudu tete.
21 No oo ngundilo yeno etenoku, ndawugalo,
no oo ngu watayi ngulo: Oni sungo gidalega
ngu, enengo oo ngu sobowoowelo nangge in-
gootenggo. Ene Yesus Kristus, ngulo koni ngu
sobowoolo teweloyi, ngulo gome ma ingootenggo.
No ngundilo elo ingowono.
22 Ene yendo Timootilo, ngu ingootenggoku
ngu, ene oni gome oolengo. Enendo ngu no
hoolooweneloolo, mande keda gome, ngalo
koyi tetelo, simooyembo awa awaye kono
hoolooweyelootenggoku, ngundilo.
23 Nono oo bidodo tunootewaku ngu, ingo-
mukolo ngu, ngu naluno, no ene suleyootoowe,
ene yeno, nguno sodedo oolouwa.

24 Nondo ngu hamoo oolengo ingooteno. Oo
Bidodo Sembuli, ngundo oole yomosiyootoni
ngu, asa, no nguya, nalu bodaga, yeno nguno
oolouwanolo ngundilo ingooteno.

Ipaporodayitaslo Mandeni

25 Nondo ngu, no komo Ipaporodayitas, suley-
ootoowe, yeno nguno oolounilo ingooteno. Ene
ngu noolengo doboonayi, ene ngu noya ko go-
boolo telo, nguno ene no hooloowenelolo, Kris-
tuslo Mande Keda Mesalango, nguya wesiyolo
ewolo. Kuli yendo, yengo ko oni suleyootoyi,
nono ombuwolo. Enendo ngu no hooloowenelolo
oodoni, asa, no ene suleyootoowe, yeno ko
oolouwa.
26 Enengo newende ngu, ye yeyoweloyimbolo
hahangelo, elo ooloote. Ndatelo ngulo, yendo ene
sayidodo, elo ingootenggoku, mandega ngu in-
golo, ngulo ene newende kowuli, ingolo, ooloote.
27 Hamoo, kuli ngu ene sayi telo, kumoowelo
tewolo. Ene Anutndo enengo nowoondoyi telo,
Ipaporodayitas, yeni, ene mete tewolo. Yo, Anut-
ndo, enengo nowoondoyi teyinolo, no nguya,
tenunoote. Anutndo ene yeni mete tewoku, ngu
nangge no nguya, kowuli gulado no wilinelowalo
ma ingooteno.
28 Ngundilo ngulo, no ene suleyootoowe, yeno
nguno oolounilo hahangeteno. Nguno ngu, ye
ene ko kenolo, nowoondoye oni oni tetoyi, nguno
ngu, nolo kowuline, ngu bodaga imakelo uwa.
29 Ngulo ngu, Oo Bidodo Sembuli, ngu oowooy-
imo, ye ene yoweloyimbolo nowoondoye oni oni

teyi. Ye ngu komo oni oowooyingga ngundilo,
ngulo oowooye bingamiye eya okooyi.
30 Ipaporodayitas ngundo Kristus Yesuslo kon-
imo ngano kumoowelo tewolo. Enendo ngu
keda oluweloyiga ngulo ingondudu ulungga ma
tewolo. Kini, ene ngu, ko nga yendo ma teweloyi,
ngulo ene ngu telo, no hooloowenelolo ngu
tewolo.

3

Oni Ene Kristusno Newendemo Hamoo Tewaku Ngu, Ene Oni Gome Nenengo Oolengo

1 Ye Kristen konebane, no nga mandega nga
wenga yokowelo ngandilo eteno. Ye ngu, Oo
Bidodo Sembuli, ngulo simoongo, ngulo ngu, ye
oni oni teyi. Nondo nga mande oni etuyeloyin-
gombolo, mande ebe ganagana etenggoku, ngulo
nondo yengo ko nakangowelo, nowoondone
kowuli ma ingooteno. Ndatelo ngulo, nga man-
dega nga, ngu ye hoolooweyelootoni, enengo
mande biyomi etenggoku, yendo ngu kootusina
yunowanggo.
2 Ye oo ngulo ingondale teyi! Ngu
ngandilo: Etuyeloyingo oni ebe ganagana,
ngundo ganayelolo etenggo. Ye oni, yengo
goweye doongoolo yomosiyowaku ngu, Anut
doongeyimo, ngu damoni nenengo, elo ngundilo
etenggo. Ngu oni ngundilo etenggoku, ngundo ye
ganayelolo, ko biyomi tetoyi, ngulo ye ingondale
teyi! Ngu oni, ngu se goki biyomimbo, ye
yokitenggoku ngundilo. Ndatelo ngulo, enendo
mande etenggoku, ngu ebe ganagana mande
nangge. Ngundo ye Kristusno nowoondoyemo

hamoo teyingo, oni simoo bale ingootenggoku,
ngu yoyeni hamoo mande yokolo, enengo mande
ebe ganagana, ngu nangge, keyowanggo. Ngulo
ene ngundilo ingowelo.

3 Yuda onindo goweyi doongoolo yomoosiy-
oweloyi sunggiga, ngundo ene oni simoo bale
etuyelolo, ene Anutlomu. Ene ye enendo mande
ebe ganagana etenggoku, ngu ingootoyi, nowoon-
doyemo hamoo ma tewelo! Ngu oni, ene gow-
eye doongootoyi ngu, nguno ngu Anutndo oni
nenengolo ma ewa. Kini, noole komo Anutlo
nowoondonayi hamoo teyingo oni. Noole ko oo
tetetoku, ngunonggo Anutndo noole oni nenen-
golo ma ete. Kini, goweye doongooweloyi sunggi
hamoo ngu ngandilo: Noolendo Anutlo Yukan-
imo, ngu yambo mande telo, Kristus Yesuslo,
oowooyi bingami nangge elo okooteto.

4 No nguya, no mete damoni oowooyingga
telo, ye etuyelowanoku, ngulo oni simoo baledo,
kenolo, etenggo. Nga oningga nga ngu, ene oni
nenengo nangge, elo ingootenggo. Yo, hamoo,
no oo gome oowooyinggado, no hooloowenelow-
eloyi moole.

5 Ngu ngandilo: nolo nalune, kandegula gidem-
bolo kabusagomo ngu, Yudalo tabango onin-
gado, no gowene doongoolo yomosiyowolo. No
osisambaye, Iserel, ngulo nangoni, Beniyaminlo
sowe. No ngu Hiburu mande eteno. No ulungga
teyingo naluno, no ngu Parisi oni, ngulo mamana
mande, ngu hamoo gome keyoyingo oni, tunoote-
wono.

6 Kuli, no Kristen oni yombuliyeloweloyi koyi,
ngu yanggango tewono. Ene oni sungombo nono

mamana mande, nondo keyootenoku, ngulo no
wilikonelowonggoku, ngu ene biyomi gula, nono
ma kenowonggori.
7 Kuli, nondo oo ngu ngundilo elo ingowonoku
ngu, ene nolo ingondudune, ngu Anut doongey-
imo, ngu nenengo kini. Ngundilo ngulo, ataga,
nondo ingondudune kulimi inowonokungga, ngu
kootuyinolo, ko Kristuslo ingoyingo yooteno.
Ngundilo ngulo, oo ngu bidodomo yowonoku
ngu, kingo oo ngundilo tete.
8 Ngu hamoo, oo bidodo no kuli, ngundo no
hooloowenelowalo ingowonoku, ngu ataga, no
mete yokowano. Hamoo oolengo, no oo ngu
tewonoku, ngulo no hamoo ingooteno. Kristus
Yesus, ngundo nolo, Oo Bidodo Sembuli Sem-
bune, ingowono. Ngundo oo bidodo dagate.
Ngunonggo ngu, oo ngu tewonoku ngu, kuli
yokowono. Ooku kandangetoowe, ngu kingo
oo ngundilo temukootoni, ngulo ngu, Kristuslo
damoni yanggango dowoowelo ngulo nangge in-
gondudu teteno.
9 Ngundilo ingowelo, ingondudu telo, no eneya
sugi sugi oolootelo. Nondo mamana mande,
ngano oni gome nenengo oolengo ootoolo, ngulo
mande damoni ngu gome keyolo, oluweloyi
nguya kini. Kini, no Kristusno nowoondonemo
hamoo tetoni ngu, Anutndo ngu nowoondonemo
hamoo teyingongga, nguno ngu, oni gome ne-
nengo oolengolo ewa.
10 No ngu Kristuslo hamoo oolengo ingow-
eloyi ingootenoku, ngulo no enengo damoni, no
mete watayi, ingowelo teteno. No ingowono,
Kristus melenonggo, ko, keda ootookooweloyi

nalu, nguno enengo yanggangoni yowoku ngu,
nondo oo ngundilo, ngu yowelo ingooteno. No
ataga, Kristusdodo ko goboolo telo, ngulo enendo
noolengo ogingoyingo, koolowoowoku, no nguya,
ngundilo koolowoowelo ingooteno. Yo, onindo
nowoondone hamoo teyingo, ngulo nuleyi ku-
mooweloyingga ngu, no ngulo, nguya meyeteno.
11 Yo, nondo kumoowanoku, naluno ngu,
nondo ngundilo ingooteno. Anutndo ene mete
noyeni, ko keda tewanolo ingooteno.

Polndo Yanggango Oolengo Kendutelo Oolouwolo

12 Nondo ngandilo ma ingowono. Nondo
ngu kuli Kristuslo mande damoni, ngu bidodo
yowonolo ingolo, no komo mete bidodo tetenolo
ingootenoku, ngu kini. Kini, no suwoo su-
woo Kristuslo mandeni damoni nenengongga,
nondo ngu yowelo, ngulo no tewootewoon-
gooteno. Ngundilo ngulo, Kristus Yesus, enen-
gombo no kuli sunggi yenunowoku, ngulo no
ngundilo ingooteno. Kristusndo, nono oo tetoni
tunooteweloyiku ngu, kootusina, bidodo nono
tetoni tunootewalo ingooteno.
13 Ye Kristen konebane, nondo ngu enengo
mande damoningga, ngu kuli yomukowonolo
ma ingooteno. Ene, no oo gulananggembolo
ingooteno. No oo koleteyingo yowonoku, ngu
bidodobo, kuli kapengoyelo, no oo kootusina,
Kristusndo oo nunoweloyi, ngulo koyi yanggango
teteno.
14 Anutndo no Kristus Yesuslo, elo
negonelowoku ngu, enengo damoni, gome
nenengongga ngu, no tewoongolo keyolo, nguno

ngu, no ko yanggango telo, enengo damoni,
ngu nangge, keyolo, yade yade oololo, Anut
enengombo noyolo, Sambo endemo oolelo,
enengomboya oluwalo.
15 Noole Kristen oni simoo bale, onendo Anutlo
damoni nenengo teweloyi, ngu gome watayi
ngu, noole ngu damoningga, ngu nangge, keyolo
oluwato. Ene ye ingondudu sungo gula moole
tetoni ngu, Anutndo ngu yowoolengootoni, ye
gome kenolo, tunoo ingowanggo.
16 Ene noole mande ataga, yootetokungga
nga, ngu komo gome dowoolo keyolo, yade
yade oololo, noolengo damoninaye, ngu nenengo
oolengo tunootetoni, nguno ngu kinitewa.
17 Ye Kristen konebane, ye bidodo, ngu komo
nolo mande damonine, nga kenoya, ngundiya
nangge teya keyoyi! Ye, Pilipayi Kristen oni simoo
bale gidalega, ngundo Kristuslo damoni, ngu
gome keyootoyi ngu kenoya, ko nondo damonine
tetoowe, yeno tunootewoku, ngu naluno, no yeya
oluwonokuno, ye komo noolengo damoninayi,
ngu gome kenoya, ngu nangge keyowanggo.
18 Nalu oowooyingga no yeno ewono. Ngu
oni onendo, ngundilo etenggo. Noole Kristen
oni elo etoyi, ene enengo endeyoyingo, ngu
biyomi oolengo nangge, elo ewono. Ngu oni,
ngulo endeyoyingo biyomiye ngu, oni gidalegano
tunoo etuyeloyingo, ngu ene Kristuslo me oni.
Ngundilo oni, ngu Kristusndo, enengo mbum-
buwa andangeyunowoku, ngulo nowoondoyi,
ma tetenggo. Ngundilo ngulo, sendo solewelo
tetoni, no ko yeno eteno. Ngano ngu, oni oowooy-
ingga oolengo, ngu Kristuslo me oni oolootenggo.

Yo, ene suwoo suwoo mbumbuwadodo tetoyi,
nguno ngu, ene oni gidalega tunoo etuyelolo, ene
Kristuslo mande hamoo ngu ma keyootenggo.
19 Ngundilo oni ngu, ene Setanlo ende biy-
omi nguno ulo, suwoo suwoo oonatewanggo.
Ngu oni ngu Anut enengombo elo oo tetoni
tunooteweloyi, ngu ma tetenggo. Kini, ene
enengo goweye, ngulo oni oni teweloyim, ngu
nangge tetenggo. Ene ngundilo oo mande da-
moni biyomi oowooyingga tewonggoku, ngulo
oni gidalegaya, mande mande oowooyingga elo,
ene ngulo oyumo kini. Ene, mela ngalo, oo
nggilinggala, ngulo nangge ingootenggo.
20 Ngundilo ngulo, ene noolengo ende hamoo,
ngu Anutndo Sambo endega oolooteku ngu,
nguno noolengo ingondudunayi oolooteku ngu!
Noolengo, Oo Bidodo Sembuli Ulungga, Yesus
Kristus, ngundo endega yokolo, melako ngano
ombulo, ngu noole ko yoyowa. Ngundilo ngulo,
noole enengo ko ombuweloyi, naluningga, ngulo
noole hahangelo sobowoowato.
21 Ngu naluno nguno, ombutoni, enengombo
oo bidodo Sembuli telo, sobowoolo ootoolo,
ngunonggo, ene noole gowenayi biyomingga
nga, ngulo yanggango kini, nga tetoni, ngu
Kristus, enengo goweyi ngundilo dulidalinidodo
tunootewa. Enengombo ngu yanggangododo
telo, ngunonggo, Oo Bidodo Sembuli Sembunayi,
enengombo oo bidodo yeni, enengo keyi damon-
imo ombuwa.

4

Oni Ene Komo Nowoondoye Goboolo Yelo, Oni

Oni Telo, Ingondudu Gome Metemi Yootenggo

1 Ariya, ye Kristen oni konebane, nondo yengo
nowoondoyi telo, nowoondone ye yunooteno.
Nondo yengo suwoo suwoo oni oni yunootoowe,
ye nolo kone teyingo, ngu digi beye uliyoweloyi
ngundilo. No mande gidalega yeno ewelo. Ngu
mande bidodo, nga yeno nakangowonoku, ye
komo ngu oo ngu gome ingoya keyoyi. Ngundilo
nangge, ye komo Oo Bidodo Sembuli Ulungga
nguno yanggango dikayilo ngulo eteno.
2 Yuwodiya ko Sinitiki, yali bale elaga, no
mande bodaga yalino ewelo. Yali ngu, Oo
Bidodo Sembuli Sembunayi, enengo namboni
elaga, bine? Mete yali, ngu Oo Bidodo Sem-
buli Ulungga, nguno yanggango dikaya, nguno
ingonduduyali ko nowoondoyali gulanangge go-
boolo yeli.
3 Ge, Sudayigos, ge oni gidalegaya, ko go-
boolo teweloyi gome ingoote. Ngulo ngu,
no geno sumoo eteno. Gedo bale elayaga,
nguno oolouya, hoolooweyelootooga, ko siyeli,
elo sumoo gunooteno. Enendo ngu ene noya
mande keda gome, ngalo nododo goboolo dikalo,
ko tewooto. Ngundilo nangge, elayaga, ngu
Kelemen, ko, oni gidalega nguya, ko telo, enengo
bidodo, nolo ko goboolo nguya tewonggori. Ngu
oni ngu bidodo enengo oowooye ngu suwoo su-
woo keda oluweloyi bukga, nguno ooloote.
4 Suwoo suwoo ngu, ye komo oni oni teyi!
Ndawugalo ngulo, ye, ngu Oo Bidodo Sembuli,
ngulomu nangge. Nguno ngu, nondo ko eteno. Ye
ngu komo oni oni teyi!
5 Oni bidodobo ngu, ene komo yengo in-

gootenggo. Ye oni imakeyingo ayibiyi oni
oolootenggolo ingootenggo. Ye komo meyelo,
oni gidalegalo mande damoni etenggoku, ngu
gome gome wilikolo ingowanggo. Ye oo ngu teyi,
ndatelo ngulo, Oo Bidodo Sembuli, ngu nooleno
ko ombuweloyi naluno nguno, ngu namoko
ooloote.
6 Ye oo gulalo gulalo ingondudu ulungga ma
telo, nowoondoye biyomi ma ingowelo. Kini, oo
bidodo ngu, ye komo Anutno oo ngulo etenggo.
Ye oo gula gulalo wenonolo kowuli oowooy-
ingga, yolo, oolootenggoku ngu, ariya, Anut-
ndo oo ngu hoolooweyeloni, elo ngu sumoo eya
yemboongeyi. Ye oo ngundilo yemboongetoyi,
ye komo eneno esetetoyi, Anutndo, yeno oo
hoolooweyelolo, oo yunoweloyiga, ngulo eseteyi.
7 Oni simoo bale, ngundo Anutlo imakeyin-
goni ayibini damoni, enengo oni yunooteku,
ngu gome watayi kini. Yo, Anutndo yengo
nowoondoye imakeyingo yeni, ngundo yengo
ingondudu ulungga, ngulo nowoondoye biyomi
yetoni, kowuli ingootenggoku, ngundo ye ma
soboyelowa. Kini, ye Yesus Kristus nowoon-
doyemo hamoo telo, eneno ingootoyi ngu, asa,
nowoondoye imakelo ngu, biyomi ko ma yowa.
8 Ye Kristen konebane, nalu bidodomo nga oo
ngalo ingoyingo yoyi. Ngu ngandilo: mande
damoni bidodo hamoo oolengo, ko ingondudu
gome, damoni gome nenengo teyingo; Anut
doongeyimo, oo biyomi gula kini; oo gome
oolengo nangge; oo ngu mete bingami okoow-
eloyi mete; asa, ngu ingolo, ngu nangge, gome
dowooyi.

9 Mande damoni bidodo nondo yeno elo
etuyelootoowe, kuli yowonggoku ngu, ko nolo
mandene ingolo, damonine ngu kenolo, in-
gowonggoku nguya, ngu ye komo ngu bidodomo
ngundiya teyi. Ye ngundilo tetoyi ngu, asa, Anutlo
imakeyingo damoni, ngu yunootoni, yeya oluwa.

Pilipayi Onindo Oo Kingo Duwoo Soweyootoyi, Ngulo Pol Oni Oni Tewolo

10 Ataga yendo nolo ingolo, nowoondone ko
yokutuwootoyi, ngulo ngu, no oni oni oolengo
telo, ngulo no Oo Bidodo Sembuliga nguno es-
eteteno. Hamoo, kulimi, ngu ye nolo ingondudu
tewonggoku, ene ye, yowoko oluwonggokuno,
ngulo ye no oowooyingga hooloowenelowelоyi,
ye ereremo kini.
11 No yeya ngandilo oo ngalo ma ewono. No
oo gulalo wenonoyingo telo, ngulo no ma ewono.
Kini, no kuli ingootenoku ngu, oo gula, nono
ombuwaku ngu, no ngulo ma boguwoowano.
Ngu mete nangge.
12 Nalu gidalegano, no owoolongo oni oode,
no nalu gidegano, oo oowooyingga oolengo yolo,
dowoowono. Nondo ngano oode, ngundi musiyo
gulano oode bine, nowoondone ngu imakeyingo
nangge, ngulo no kuli watayi. Ngundilo ngulo,
nalu gulano, no oowali ulungga neweloyi, ngu
ingolo ngu, ngundi nalu gulano, no oowalilo
nguya, kumoolo bine; nalu gulano, no oo ulungga
dowooweloyi ngu, ngundi nalu gulano ngu oolo
wenonoweloyi nono tunootetoni ngu, asa, ngu
bidodo mete nangge, elo ingooteno.

13 Ngulo ngu, no, Kristus yanggangonimo, no oo
bidodo mete temukooteno.
14 Ene yendo komo ngu damoni gome
oolengo telo, ye nododo goboolo dikalo, no
hooloowenelolo kowuli, koolowoowonggori.
15 Ye Pilipayi oni simoo bale, ye yengombo
ngu ngandiya watayi teyi. Kulimi ngu, no da-
moni yelo, mande keda gome mesalangongga,
nga elo etuyelowonoku, no Masedoniya mela
yokowonomu, ngu naluno ngu, ye Kristen simoo
bale, yendo nangge nododo, goboolo dikalo,
nowoondoyi teweloyi damoningga ngu tewong-
gori. Ye ngundilo telo, ngunonggo ye oo kingo digi
tuwoo no nunowonggoku, no elo ingowono.
16 Yo, no Tesalonayika melako oluwonoku, ngu
nalunggano nguya, yendo nangge nalu oowooy-
ingga, no digibo hooloowenelolo no nunowong-
gori.
17 Yendo ye oo kingo duwoo gidalega no nunoyi,
ngulo elo ma ingooteno. Kini, nondo ngandilo
ingowono: Yengo damoniye gome, ngundo Anut
doongeyimo, ngu komo engge gome oolengo
tunooteni, ngulo hamoo Anutndo oo ulungga
yeno gumi yunowa, ngu elo ingowelo ingooteno.
18 Yendo digi kingo, Ipaporodayitasno, suley-
owonggoku ngu, no logoyimo ulungga oolengo
no daganelowoku ngu yowono. Anutndo ye digi
beye soweyolo kingo nunoyingo ngulo oni oni
telo, ngundilo, woolo ndindingo gome metemi
Yuda onindo eneno teyingomu, ngulo nguya ene
gome ingoote.
19 Nolo Anutga ngu, ene oo bidodo, ngulo Sem-
buli Sembunayi. Yengo Kristus Yesuslo nowoon-

doyemo goboolo siyeyingomu, ngunonggo yendo
oolo wenonootenggoku, Anutndo oo yunowa.
20 Anut noolengo awanayi, noolendo suwoo
suwoo enengo oowooyi bingami okoowato. Ngu
hamoo oolengo.

Kambayeloyingo Mande

21 Nondo ngu Kristus Yesuslo oni simoo bale
bidodo kambayelolo eteno. Ye Kristen oni
konebane, nododo goboolo oolootetoku, ngudodo
ye kambayelolo etenggo.
22 Anutlo oni simoo bale ngu bidodo ye kam-
bayelolo etenggoku, ngu gidalega ngu mela ngalo
oo sobosobo oni oowooyi Sisa ngulo yano ko
tetenggoku, ngundo nguya yengo kambayelolo
mande nga soweyootenggo.
23 Nondo Anutno yemboongeteno. Oo Bidodo
Sembuli, Yesus Kristus, gengo sumangengge ngu
ene yunoya, goboolo ootooya, yanggango yunoni,
ngundilo elo yemboongewono.

Anutlo Sumange Mande Keda
The New Testament in the Karo Dialect of the Rawa Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Karo long Niugini

copyright © 2001 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Karo (Rawa) (Rawa)

Dialect: Karo

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2016-09-22

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 1 Oct 2024 from source files dated 31 Aug 2023
7f046ea9-a034-5c64-a5df-39d92fed8ae7